

ДИДАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Т.М. Пащенко

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник лабораторії
технологій професійного навчання Інституту професійно-технічної освіти
НАПН України*

Зміни в суспільстві, що характеризуються зростанням вимог до фахівців, швидким розвитком виробництва, потребують високого рівня професійної діяльності людей. У цих умовах стає актуальним формування особистості майбутнього спеціаліста, який саморозвивається.

Особливість інтерактивних технологій у тому, що в ході навчання учні мають можливість аналізувати те, що вони знають, розуміють і думають з цього приводу. У ході навчання учні вчаться критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу обставин та відповідної інформації, зважувати альтернативну думку, приймати продуктивні рішення, брати участь у дискусіях, спілкуватися з іншими людьми щодо проблеми, яку вирішують.

Впровадження у навчальний процес ПТНЗ кейс-технології навчання – це один з ефективних засобів вирішення проблеми, яка виникла в професійній освіті.

Кейс-технології – це використання конкретних випадків (ситуацій, історій, тексти яких називаються «кейсом») для спільного аналізу, обговорення або вироблення рішень.

Суть кейс-методу (case study) – методу ситуаційного аналізу – полягає у тому, що тим, хто навчається, пропонується осмислити реальну професійну ситуацію, опис якої водночас відображає не тільки якусь практичну проблему, а й актуалізує певний комплекс знань, які необхідно засвоїти для її розв'язання. Основне у викладеній проблемі те, що вона не має однозначних рішень [1, с.7].

На сьогодні в теорії і практиці професійної освіти накопичено значний досвід, який охоплює проблеми використання інноваційних технологій навчання у навчально-виховному процесі. Проблемою використання кейс-

методу під час викладання різних дисциплін в українській вищій школі займалися Г. Каніщенко, О. Сидоренко, Ю. Сурмін, П. Шеремета, В. Чуб; в російській освіті – В. Давиденко, О. Маргвелашвілі, О. Михайлова, Н. Піскунова, О. Пилипенко, О. Смолянінова, Н. Тітова та ін.

Але недостатньо дослідженими залишаються дидактичні аспекти впровадження кейс-методу у процесі вивчення спеціальних дисциплін під час підготовки кваліфікованих робітників.

Невід’ємну складову державної політики в Україні становить формування професійно-технічної освіти. Завданням навчальних закладів технічного напрямку є підготовка спеціалістів, які володіють професійною компетентністю, навичками швидкої адаптації до умов неперервного оновлення виробництва, здатних до постійного самовдосконалення, зацікавлених у професійному зростанні шляхом поліпшення своєї фахової підготовки. Одним із засобів підвищення ефективності пізнавальної активності учнів є використання у навчальному процесі ПТНЗ особистісно-розвивальних технологій професійного навчання, зокрема таких, як: метод проектів, кейс-технологія, веб-квест, коучинг, імітаційно-ігрове навчання та ін. Адже підвищується їхня успішність, активність, креативність, готовність до роботи в команді, мотивація до навчання тощо.

Кейс-метод можна уявити в методологічному контексті як складну систему, в яку інтегровані інші, простіші методи пізнання. У нього входять моделювання, системний аналіз, проблемний метод, мислиневий експеримент, методи опису, класифікації, ігрові методи, які виконують в кейс методі свої ролі [3, с. 66].

Основні компоненти технології застосування кейс-методу, як особистісно-розвивальної педагогічної технології: *цільовий, мотиваційний, змістовий, операційно-діяльнісний, контроль-регуляційний і рефлексивний.*

До найважливіших гносеологічних особливостей кейс-методу включають: неоднозначність одержуваного знання, що є одним з варіантів ситуативного знання; розмаїття джерел знань, що включає теоретичне знання, отримане на

лекціях і з навчальних матеріалів, а також з висловлювань інших учасників обговорення; творчий процес пізнання, що здійснюється завдяки вільній обстановці висловлення ідей на основі включення індивідуальної творчості суб'єктів навчального процесу в колективну творчу діяльність; колективний характер пізнавальної діяльності, що є найважливішою передумовою синергетичного ефекту, тобто множення одержуваного пізнавального результату за рахунок поєднання зусиль учасників навчання, якому сприяє різноманіття способів, форм і методичних прийомів у навчанні: “мозкова атака”, виділення підгруп, їх взаємодія тощо; форсований процес одержання знання завдяки зануренню в ситуацію. Це занурення дає змогу уникнути суто логічної моделі пізнання. Завдяки швидкому включенню механізмів образного, інсайтного пізнання, мислення перестає бути лінійним [3, с. 56].

Методологічний зміст навчання, який використовує кейс-метод, відображено й у дидактичних принципах, на які він спирається, і в способах досягнення навчально-виховних цілей. Специфіка кейс-методу, на думку Ю.П. Сурміна [3, с. 64], визначається такими дидактичними принципами: індивідуальним підходом; максимальним наданням свободи учням у процесі навчання; забезпеченням учнів достатньою кількістю наочних матеріалів; відсутністю завеликих обсягів теоретичного матеріалу; активним співробітництвом викладача й учнів; формуванням навичок самоорганізації; особливою увагою до розвитку сильних сторін учня.

Розв'язання кейсів потребує творчої атмосфери, яка неможлива без тісного психологічного контакту, емоційно-позитивного настрою викладача і учнів на співпрацю. Ефективним підходом у цьому випадку може бути саме співпраця, яка сприяє максимальному розкриттю переваг обох сторін. Викладач має переваги життєвого досвіду, глибокого знання предмету, методики викладання і системного бачення значення знань і навичок, що отримуються, для успішної діяльності майбутнього фахівця. Переваги учня: бажання домогтися успіху, відсутність стереотипного мислення (тобто відсутність чи

нестача досвіду вирішення проблем звичним для практиків шляхом), ентузіазм і оптимізм молодості.

Значна роль в успішному засвоєнні матеріалу під час застосування кейс-методу належить самостійній роботі учнів. Для ефективного здійснення професійної діяльності у майбутніх кваліфікованих робітників необхідно сформулювати: вміння відшукати навчальну інформацію; вміння самостійно працювати з науковою інформацією; вміння самостійно переробляти інформацію; прагнення до поглибленого вивчення навчального матеріалу; прагнення до самоосвіти.

Кейс-технологія одночасно відображає і практичну проблему й актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти при вирішенні цієї проблеми, а також вдало суміщає навчальну, аналітичну і виховну діяльність. Метод дає можливість розвинути в майбутніх кваліфікованих робітників самостійне мислення, вміння глибше зрозуміти тему, розвинути уявлення, зацікавити, розвинути мислення й дискусію, отримати додаткову інформацію, поглибити знання, розвинути і застосувати аналітичне стратегічне мислення, здатність вирішувати проблеми й робити раціональні висновки, виробляти комунікаційні навички, поєднати теоретичні знання з реаліями життя, перетворити абстрактні знання у цінності і вміння.

Новизна й особливості використання case-study вимагають детального аналізу даного методу як виду інтерактивних форм навчання, адаптації до особливостей використання при викладанні різних дисциплін.

Використання методу case-study дає змогу підвищити пізнавальний інтерес до навчальних дисциплін, сприяє розвитку дослідницьких, комунікативних і творчих навичок. Помітною особливістю методу case-study є створення проблемної ситуації на основі фактів з реального життя [2, с. 127].

До кейс-технологій належать: метод ситуаційного аналізу; метод інциденту; метод розбору ділової кореспонденції; ігрове проектування; метод ситуаційно-рольових ігор; метод дискусії.

Кейс-технології передбачають як індивідуальну роботу над пакетом завдань, так і колективну, що розвиває вміння сприймати думку інших людей і працювати в команді.

Навчання з допомогою кейс-методів допомагає майбутньому кваліфікованому робітникові накопичити досвід вирішення виробничих ситуацій.

Для успішного впровадження кейс-технологій у професійно-технічні навчальні заклади потрібно дотримуватись стратегічних принципів розвитку кейс-методу:

- насамперед необхідно запроваджувати кейс-технології в програми підготовки кваліфікованих робітників сучасних ринкових спеціальностей, у яких домінує швидка зміна нових технологій;

- кейс-метод необхідно використовувати з іншими методами навчання, які надають базові системні знання (необхідні сучасним спеціалістам крім знань великої кількості вирішення ситуацій, методологічні принципи та системи);

- використання кейс-методу повинно бути методично обґрунтоване і забезпечене як на рівні організації навчального процесу, так і на рівні планування окремих викладачем;

- необхідно оцінити можливість і потребу застосування кейс-методу для конкретних спеціальностей, дисциплін та їх розділів.

Використання кейс-методу має переваги перед простим викладом матеріалу, але він не може повністю замінити традиційне навчання.

Кейс-технологія, як і інші інтерактивні методи навчання, викликає зацікавленість в учнів. Форма організації навчання забезпечує учням можливість використання знань, які вони отримали на заняттях.

Застосування кейс-технологій забезпечує дотримання загальних цілей навчання: засвоєння змісту й відпрацьовування навичок на необхідному рівні; особистісний розвиток учня, розвиток аналітичних навичок і вміння працювати в команді; здатність вислухати й зрозуміти альтернативну точку зору; вміння

виробляти узагальнююче рішення з урахуванням альтернатив; планувати свої дії й передбачати їхні наслідки.

Як показує досвід, введення кейс-методу в навчальний процес підготовки кваліфікованих робітників для викладача означає серйозну роботу і потребує значної мобільності у спілкуванні з учнями під час роботи з кейсом.

Для широкого застосування кейс-методу у ПТНЗ необхідно створити базу кейсів з різних дисциплін.

1. Збірник міні-кейсів з дисципліни «Комунікативні процеси у навчанні» / за ред. Л. О. Савенкової, В. М. Приходько. – К.: КНЕУ, 2009. – 343 с.

2. Науково-методичні засади професійної підготовки кваліфікованих робітників в умовах євроінтеграції / автори: Т. Герлянд, В. Манько, П. Лузан, Л. Нестерова, О. Слатвінська, М. Шимановський; за заг. ред. Л. Нестерової. – К.: ІПТО НАПН України, 2012. – 222 с.

3. Ситуационный анализ, или Анатомия кейс-метода / под ред. д-ра социол. наук, проф. Сурмина Ю. П. Авторы: Ю. Сурмин, А. Сидоренко, В. Лобода, А. Фурда, И. Катерыняк, Кеси Меер. – К.: Центр инноваций и развития, 2002. – 286 с.

ДОДАТКОВІ ВІДОМОСТІ

Тетяна Миколаївна Пашенко – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник лабораторії технологій професійного навчання Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

Домашня адреса: 09231, Київська область, м. Ржищів, вул. Воровського, 88, к. 1;

контактні телефони: 0979170568

e-mail TANTARENA@ukr.net